

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Sylvie Černochová

Adaptační problémy u dětí v mateřské škole

Olomouc 2022

vedoucí práce: PhDr. Kristýna Balátová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 20.6.2022

.....
Sylvie Černochová

Poděkování patří PhDr. Kristýně Balatové, Ph.D, za odborné vedení závěrečné práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

Obsah

Seznam použitých zkratek	6
ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Rámcová vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	9
1.1 Metody a formy vzdělávání	9
1.2 Klíčové kompetence	9
1.3 Obsah RVP PV	10
1.4 Podmínky vzdělávání	10
2. Nástup do mateřské školy.....	12
2.1 Zralost.....	12
2.2 Podmínky pro přijetí	13
3. Adaptace dětí do MŠ	14
3.1 Fáze adaptace.....	14
3.2 Faktory ovlivňující adaptaci	15
3.3 Sociální dovednosti dítěte.....	16
3.4 Vliv rodičů.....	17
3.5 Vliv vazby mezi matkou a dítětem	17
4. Základní potřeby dítěte.....	18
4.1 Základní potřeby dětí dle Abrahama Maslowa.....	18
4.2 Základní potřeby dítěte dle Zdeňka Matějčka	19
4.3 Naplnění základních potřeb dítěte v MŠ	19
5. Přejít dítěte z rodinného prostředí do mateřské školy.....	21
5.1 Příprava dítěte na mateřskou školu.....	21
5.2 Projevy rodičů, které mohou nastat na adaptaci	23
6. Problémy dětí v adaptační fázi	25
7. Role učitele v procesu adaptace dětí na MŠ	26
PRAKTICKÁ ČÁST	27
1. Cíl praktické části	28

2. Použité metody	29
2.1. Dotazník	29
2.2. Výzkumná otázka	29
3. Sběr dat	30
3.1. Popis zkoumaného vzorku (charakteristika).....	30
3.2. Průběh výzkumu	30
4. Výsledky	31
4.1. Popis statistiky dotazníkového šetření.....	31
4.2. Grafické vyhodnocení.....	32
5. Shrnutí výsledků	39
5.1 Doporučení do praxe	39
5.2 Limity výzkumu	40
6. Závěr	41
7. Použitá literatura.....	42
8. Příloha.....	44

Seznam použitých zkratk

Mateřská škola – MŠ

Rámcový vzdělávací program – RVP

Školní vzdělávací program – ŠVP

Předškolní vzdělávání – PV

ÚVOD

Hlavním cílem této bakalářské práce je objasnění adaptačních problémů u dětí v mateřské škole. Toto téma úzce souvisí s mou dosavadní praxí v mateřské škole, kde působím jako pedagogický pracovník a ráda bych jej v rámci mé bakalářské práce dále rozvíjela a přišla na nové poznatky. Zároveň se domnívám, že adaptace a vstup do mateřské školy je klíčová a je důležité na ní správně pracovat. Nejen z pohledu pedagogických pracovníků, ale i z pohledu rodičů, kteří jsou nedílnou součástí tohoto procesu. Teoretická část této bakalářské práce bude seznámení s rámcovým vzdělávacím programem, který navazuje na školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Také se v něm zmíním o režimu dne při adaptaci dětí. Dále je zaměřena na hodnocení zralosti dítěte při nástupu do mateřské školy z pohledu psychologického i sociálního. Další kapitolou budou definovány potřeby dítěte, které byly již definovány dle Maslowa. Další kapitolou bude přechod dítěte z rodinného prostředí do mateřské školy a adaptační problémy, které mohou v této fázi nastat. V neposlední řadě bude teoretická část zaměřena na roli pedagogických pracovníků při řešení těchto problémů. V praktické části bude provedeno dotazníkové šetření, které bude důležitým ukazatelem pohledu rodičů na adaptační problémy. V závěru budou tyto výsledky shrnuty a interpretovány z psychologického a sociálního hlediska.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rámcová vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

První kapitola této bakalářské práce seznamuje s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. RVP PV je pedagogický dokument, který je určený státem a stanovuje požadavky na předškolní vzdělávání a výchovu. Je to základ pro povinné vzdělávání a navazuje na další vzdělávací etapy. Tento program stanovuje pravidla pro předškolní vzdělávání a staví do popředí osobnost dítěte. Dále RVP PV definuje z hlediska metod a forem vzdělávání, klíčových kompetencí, cílů, obsahu a podmínek, která má přinášet. Na základě RVP PV se tvoří školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (Šmelová, 2004).

1.1 Metody a formy vzdělávání

Metody a formy v rámci předškolního vzdělávání jsou velmi důležité v práci kvalifikovaného pedagoga, protože pomocí nich tvoří další plán vzdělávání a výchovy dětí. Metody dělíme do dvou skupin. Na metody výchovy a metody výuky. Do první skupiny metod řadíme kladení požadavků a také jejich kontrolu plnění. Pak tam řadíme odměny, tresty a povzbuzení. Dále zde je slovní působení, osobní příklad a vztah dospělých k dítěti. Posledními metodami výchovy jsou působení učitele a sebevýchova. Druhou skupinou metod výuky jsou funkce, kritéria metod. Další jsou klasifikace metod, které dělíme na slovní, názorně-demonstrační, praktické, nácvik pohybových a pracovních dovedností, žákovské laborování, pracovní činnosti, grafické a výtvarné činnosti. Formy vzdělávání jsou způsob, jak organizovat vzdělávání dětí v mateřské škole. Dělíme je na hromadné, individuální, skupinové, skupinové, týmové a samostatné (Gromnica, 2010).

1.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence se dělí na kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské. Kompetence k učení popisují úroveň jedince, čeho je schopen. Vnímá, rozvíjí a prohlubuje své schopnosti a dovednosti k efektivnímu učení. Tyto získané schopnosti a dovednosti uplatňuje v životě a v dalším učení. Další kompetencí je k řešení problémů, která vede dítě k tomu, aby bylo schopné řešit, vnímat, chápat a přistupovat k problémům, které mohou vzniknout v mateřské škole. Kompetence komunikativní pomáhá jedinci, aby dítě bylo schopné přirozeně při komunikaci vyjadřovat své myšlenky, názory, emoce, pocity. Také pomocí komunikace naslouchat a porozumět ostatním. Dále sem řadíme kompetenci sociální a personální kompetenci, ve které jedinec je schopen vnímat, přijímat, zaujímat a rozvíjet hodnoty, a také postoje. Pomocí této kompetence spolupracuje a spolupodílí

se na činnostech v MŠ. Poslední kompetencí je činnostní a občanské, kdy jedinec je schopen vnímat sounáležitost s přírodou, společenstvím. Dále taky sem řadíme ochranu zdraví a bezpečí v životě (Smolíková, 2005).

1.3 Obsah RVP PV

Obsah vzdělávání se nachází v RVP PV a je uspořádán do pěti oblastí zaměřených na vzdělávání. Tyto oblasti se dělí na biologické, což je oblast první dítě a jeho tělo. Další oblastí je dítě a psychika neboli oblast psychologická. Dále třetí oblastí je dítě a ten druhý, která se též nazývá oblastí interpersonální. Čtvrtou oblastí je dítě a společnost neboli sociálně-kulturní. Poslední pátá oblast dítě a svět, také se nazývá enviromentální (Krejčová , a další, 2015 str. 103).

1.4 Podmínky vzdělávání

Kapitola podmínky vzdělávání se dělí na věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy. Další podmínkou vzdělávání je personální a pedagogické zajištění a poslední podmínkou je spoluúčast rodičů. Při podmínkách vzdělávání je potřeba dodržovat legislativně vymezené právní normy. Věcné podmínky se zaměřují na prostory a prostorové uspořádání mateřské školy. Dále sem řadíme vybavení těchto prostor a to nábytek, hračky, materiál, pomůcky používané v MŠ. Toto vybavení budovy by mělo být upravené, aby bylo přístupné pro děti i pro rodiče. Také zde všechny vnitřní a venkovní prostory musí splňovat bezpečnostní a hygienické normy dle předpisů. Další podmínkou je životospráva, kdy dětem dle předpisů je poskytována plnohodnotná a vyvážená strava pro děti. Pro ně je také utvořen pravidelný režim, který je každý den stejný. Během toho režimu děti chodí ven, mají pohyb, dostatečný příjem tekutin a jídla, také dodržují hygienické potřeby a mají dostatečný odpočinek po určitých činnostech. Dále sem ředíme psychosociální podmínky, které jsou zaměřené na děti a dospělé, zda se cítí v MŠ dobře. Také, jestli se jistě a bezpečně adaptují na mateřskou školu. V této oblasti se učitelé snaží naplnit potřeby dětí, tím, že na ně nějak reagují nejlépe kladně a napomáhají jim v jejich uspokojování. Další podmínkou v RVP PV, kterou pak, také uvádíme v ŠVP PV je organizace. V této oblasti je popis, jak zajistit správný chod MŠ. Je tu zařazení řízených zdravotně pohybových aktivit, další veškeré aktivity jsou organizovány, aby byly pro každé dítě k splnění. Je potřeba, aby měly dostatečný čas na spontánní hru, tak, aby ji dokončily nebo v ní mohly pokračovat. Když si učitelka plánuje činnosti pro děti je potřeba vycházet z potřeb a zájmu dětí, a také vytvořit si materiální

podmínky (pomůcky, materiál atd.). Dále v podmínkách máme řízení mateřské školy, která se zaměřuje na jasně vymezené povinnosti, úkoly a pravomoci. V této oblasti ředitel kontroluje a vyhodnocuje práci zaměstnanců, plánování pedagogické práce a pedagogický sbor se snaží spolupracovat s rodiči. Předposlední podmínkou je personální a pedagogické zajištění, které se zaměřuje na všechny pracovníky MŠ, na předepsané odborné kvalifikace k vykonávání práce v MŠ a když tyto odbornosti chybí, tak si je dodělávají. Pracovní tým složený z pedagogického sboru má svá pravidla jasně vymezená a společně vytvořená. Každý pedagog se sebevzdělává ke svému vzdělání. Všichni zaměstnanci se chovají, jednají a pracují profesionálně. V rámci této podmínky jsou součástí i speciální služby jako je práce logopeda či jiná péče pro děti se speciálně vzdělávacími potřebami. Z důvodu toho, protože pedagog není v této oblasti dostatečně kompetentní. Poslední podmínkou, která je velmi důležitá v těchto podmínkách je spoluúčast rodičů, která se zaměřuje na vztahy mezi zaměstnanci školy a rodiči, kdy je potřeba, aby byly k sobě otevřené, vstřícné, porozuměly si, respektovaly se a ochotně spolupracovaly mezi sebou. (Smolíková, a další, 2021 stránky 31-35).

2. Nástup do mateřské školy

Kapitola Nástup do mateřské školy se věnuje podtématu s názvem zralost, která charakterizuje kdy může dítě vstoupit do mateřské školy. Další kapitolou je připravenost, která je hodnocena z psychického i fyzického hlediska, zároveň zohledňuje samostatnost dítěte a věkovou kategorii. Posledním podtématem jsou všeobecné podmínky pro přijetí, na jejichž základě se rozhoduje o přijetí nebo nepřijetí k předškolnímu vzdělávání. Pro rodiče, kteří se vrátí po rodičovské dovolené do práce, se MŠ stává důležitým místem pro hlídání a vzdělávání jejich dětí. V MŠ děti tráví většinu svého dne a rozvíjí své sociální, motorické a řečové dovednosti, které jsou důležitým předpokladem pro úspěšný vstup do základní školy. V předškolním zařízení se výchova a vzdělávání opírá o motivované a profesionálně kvalifikované pracovníky, rozvíjí tělesnou zdatnost, morálku a intelekt u všech dětí. V dnešní době se však rodiče potýkají s omezenou kapacitou v MŠ (Bacus, 2004). Charakteristiku předškolního období hledáme v názvu „předškolní“, které se vyznačuje, že se jedná o období „před základní školou“ (Matějček, 2005). Předškolní období začíná od 3 let a končí v 6-ti letech, začátkem školní docházky. Je to období, kdy se děti učí samostatnosti, rozvíjí pohybové schopnosti, jsou obratné a dokáží dobře koordinovat své pohyby. Tyto nabitě zkušenosti dítě zužitkuje při oblékání, při jídle, na toaletě i při úklidu hraček. Ve věku 4 až 5 let děti zvládají běhat, skákat, stát na jedné noze, lézt po žebříku, chodit po schodech, házet míčem a míč chytit. Všechny tyto dovednosti mohou děti uplatnit při hře a zábavě (Helus, 2018).

2.1 Zralost

Pojem „zralost“ pro mateřskou školu je spjatá s tělesným a duševním vývojem dítěte, kdy tělo z biologického hlediska dozrává. Děti se učí ovládat tělesné pudy i díky sociálnímu působení zejména výchovou k čistotě. Význam slova „zralé“ dítě do MŠ, lze chápat tak, že dítě chce samo navštěvovat MŠ a vyhledávat kamarády ve skupině neznámých dětí a přizpůsobit se prostředí v ní (Kloudová, 2013). Základní oblasti školní zralosti jsou tělesný (somatický) vývoj a zdravotní stav, úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí, úroveň práceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky) a poslední oblast je úroveň zralosti osobnosti (emocionálně-sociální). První oblast tělesný vývoj a zdravotní stav dítěte, který posuzuje praktický či odborný lékař. V další oblasti úrovni kognitivních funkcí patří do ní vizuomotorika, grafomotorika, řeč, sluchové vnímání, vnímání prostoru, vnímání času, základní matematické představy. Do oblasti pracovních předpokladů a návyků patří schopnosti, dovednosti a předpoklady, tak, aby je dítě bylo schopné plně využívat. Poslední oblast se věnuje emocionálně-sociální zralosti, kde

patří, aby bylo dítě emocionálně vyzrálé, sociálně vyspělé a mělo určité sociální dovednosti například odloučit se od rodiny (Bednářová, a další, 2010).

2.2 Podmínky pro přijetí

Podmínky pro přijetí do MŠ jsou definovány ve školském zákoně § 34 a rozhoduje o nich ředitel/ka mateřské školy. Ředitel/ka postupuje podle správního řádu (§ 165 školského zákona) a kritérií, která jsou stanovena, aby mohly být děti přijaty. Do MŠ rodiče podávají žádost k přijetí k předškolnímu vzdělávání ve školním roce, ve kterém dítě dovrší věk 3 let. Ředitel si určí termín a dobu podávání žádostí se zřizovatelem. Formálně se jedná o zápis do mateřské školy (Splavcová, a další, 2016).

3. Adaptace dětí do MŠ

Prvním podtématem druhé kapitoly je fáze adaptace. Dalšími podtématy jsou faktory ovlivňující adaptaci. Mezi ty řadíme vliv rodičů, sociální dovednosti dítěte a v neposlední řadě velmi velký vliv vazby matky s dítětem. Všechny výše uvedené faktory jsou pouze částí, která má vliv na celkovou adaptaci dítěte. Ta je dále ovlivněna novým prostředím, režimem, kamarády, a dospělými osobami, kterého ho v mateřské škole obklopují. Dalším aspektem je také charakter a osobní vlastnosti dítěte. V závislosti na všech těchto faktorech může fáze adaptace trvat zhruba měsíc, u některých dětí i déle. V případě delšího trvání, je vhodné další kroky řádně prodiskutovat s rodiči (Kotová, 2021).

3.1 Fáze adaptace

Během adaptační fáze se dítě pokouší upoutat pozornost dospělého jen pro sebe. Pláče, křičí, válí se po zemi, protestuje a utíká z MŠ, nebo se také může pomočovat. Prvních čtrnáct dní by mělo dítě chodit domů po obědě. Proto, aby se dítě dobře adaptovalo je potřeba, aby matka byla klidná a nebrečela. V dalším ohledu i v MŠ by měl být kvalifikovaný pedagogický pracovník, který je empatický a trpělivý, protože dítě potřebuje nalézt pocit bezpečí a jistoty pomocí dospělých osob. Pokud však nastane, že dítě trpí nechutenstvím, nespavostí, potížemi s hygienou a dalšími nevyzrálými vlastnostmi, které jsou pro pobyt v MŠ potřebné, měli by se rodiče rozhodnout pro návštěvu dětského lékaře. Rodiče se ve spolupráci s dětským lékařem a pedagogickými pracovníky z příslušné MŠ mohou domluvit i na odložení nástupu do MŠ (Fialová, 2016). Fáze adaptace lze dělit na adaptaci z pohledu dítěte. Adaptační fáze z pohledu dětí dělíme na etapy období orientace, sebeprosazování, zvláštních opatření a všedního dne. Období orientace se zaměřuje na strategii dětí, že zatím pozorují, protože jsou zahlceni novými předměty, pravidly, informacemi. V tomto období každé dítě to zpracovává jinou dobu. Také socializace je později až zpracují nové informace a taky po získání jistoty a bezpečí v tomto prostředí. V období sebeprosazování se už děti seznamují mezi sebou a hledají si kamarády. Ovšem může dojít k velkému upoutávání pozornosti na sebe, že může dojít ke konfliktu. Dalším obdobím je zvláštní opatření, kde se po náročném předchozím období začíná tvořit skupina dětí, které si spolu hrají a jsou kamarádi. V posledním období všedního dne dochází ke správné adaptaci v adaptačním procesu (Haefele, a další, 1993).

3.2 Faktory ovlivňující adaptaci

Prvním faktorem ovlivňujícím adaptaci do MŠ je rodina, ve které má dítě velmi důležitou životní roli a je pro něho důležitá. Rodinu řadíme do primární socializace, kdy začínáme hovořit o tom, že si jedinec osvojuje určité normy, hodnoty a cíle v souladu se společností (Syslová, 2012). Druhým faktorem jsou učitelka či učitel. Je to kvalifikovaný průvodce pro děti a rodiče při přechodu z rodinného prostředí do mateřské školy. Učitel či učitelka podporuje dítě, ale jeho hlavním úkolem je pomoc v integraci dětí do skupiny, tzv. budování vztahů k ostatním dětem. Posledním faktorem je skupina dětí, která se navzájem podporuje a pomáhá si. Problém nastává, když se dítě nezačlení, protože se stává tzv. „outsiderem“, ale i tento stav se může postupem času změnit. Příčinou většinou je agresivní nebo naopak zdrženlivé chování daného dítěte. Izolaci některého dítěte může zabránit vhodnou podporou pedagogického pracovníka (Niesel, a další, 2005). Další faktory, které mohou nastat během adaptace. Může nastat situace, kdy se dítě vyvíjí jinak nebo pomaleji. Dále může mít vliv na dítě, že chodí do MŠ nemocné. A to je špatně, protože nemoc mohou chytit ostatní děti. Dalším faktorem je rodič, který vyzvedává dítě pozdě. Může to u něj vyvolat strach, že ho ve školce nechá. U malých dětí to není správné při začátku adaptace na MŠ. Také zde může být faktor, kdy do mateřské školy nastoupí dítě, které bude potřebovat speciální vzdělávací potřeby, ale to se pozná až časem. Velmi podobným faktorem je, že může být dítě nadané, ale to se pozná taky později. Také zde můžeme řadit špatná mluva dětí, což se potom odráží i na tom, že pedagogové neví, co po nich dítě chce. Je důležité, aby když se dítě neumí moc vyjádřit, co chce mu třeba pomoci kartičkami, kde jsou uvedeny věci související s režimem dne a hygienickými potřebami. Díky řeči dokážeme poznat někdy, jak na tom je dítě intelektuálně. Také je velmi důležité, aby rodiče s dítětem komunikovaly a snažily se s ním bavit, tak, aby taky mluvilo srozumitelně a dokázalo říct, co chce. Pokud, že dítě moc nemluví nebo mu není rozumět může se z toho časem stát nějaká porucha, která se pak musí řešit s logopedem. Dalším velmi zásadním faktorem, který ovlivňuje adaptaci dítěte je, že dítě odmítá jíst. Většinou je to z toho důvodu, že dítě není zvyklé jíst stravu, která je v mateřské škole, protože rodiče jim dávaly na jídlo něco jiného. Někdy nastane období, kdy dítě odmítá jíst, protože nechce být ve školce a chce být se svou mámou doma. Je dobré, pokud nastane situace, že dítě v MŠ nechce jíst, aby nebylo nuceno do něho. Děti potom jsou hodně úzkostlivé a mají strach z jídla. Nejen z toho důvodu to může být. Může se projevit nemoc, proto třeba nechce jíst. Je možnost, když děti nejsou zvyklé na určité jídlo, tak se ho mohou naučit jíst, ale ne vždy se to pedagogovi v MŠ povede. Není potřeba nutit, ale jde o to, aby dítě něco snědlo nebo alespoň ochutnalo. Faktor, který se může u dětí objevit je úzkost a

strach z ostatních. Tohle je velmi běžný faktor, který může nastat. Dítě není zvyklé na cizí lidi ani jiné děti, proto v ten moment je dítě úzkostné a má strach s ostatních. Toto dítě se bojí změn, proto pro něj jakákoliv změna vyvolá úzkost a strach. Je dobré v této situaci s nimi mluvit, co bude, ale někdy se stane, že to nejde z nenadálých událostí, a proto je potřeba mu to vysvětlit. Dalším faktorem je, že se dítě nedokáže dlouho soustředit. U menších dětí to, tak bývá, že nedokáže delší dobu udržet pozornost na jednu činnost. Navíc je dokáže rozptýlit spoustu věcí. Proto pro tyto děti je lepší, když mají hodně pohybu, než kdyby měly jen sedět a povídat si o nových věcech. Faktor, který by také mohl mít vliv na adaptaci dítěte je, že nedokáže respektovat režim, který je v mateřské škole nastavený. Tento faktor u dětí nevydrží dlouho pouze do 3 let. U každého dítěte je to samozřejmě jinak. Dalším faktorem je, že dítě nezvládá chodit včas na WC, a proto se potom počůrá. Tento faktor je v požadavcích pro přijetí dítěte do MŠ. Je, ale možné, že i dětem, které mají tři roky se může stát nehoda i starším dětem. Ale v tomto případě je důležité myslet, že každé dítě je jinak vyspělé. Může se stát, že se dítě pomočuje často, tak je potřeba to říci rodičům. Faktor, který tak velký vliv na adaptaci nemá je, že rodiče nedají dostatečné vybavení v oblečení pro dítě. Je potřeba rodičům říct, co děti potřebují mít ve své skřínce. Ať už je na zahradu, procházku nebo na pobyt v mateřské školce. Posledním faktorem, který ovlivňuje adaptaci dítěte do MŠ je odmítání zapojit se do programu, který pedagog vymyslel. I když se každý pedagog snaží vyhovět dětem, co baví je. Tak ne každému to vyhovuje, ale je potřeba zapojit všechny děti do činností, aby se učily novým věcem. V tomto faktoru je důležité hledat příčinu, proč se nechce zapojit. Může to být z důvodu toho, že se bojí ostatních dětí, nechce se mu nic dělat nebo rodiče za něj vše dělají (Lážová, 2013).

3.3 Sociální dovednosti dítěte

Socializace dítěte je ovlivněna sociálním kontextem, ve kterém vyrůstá a je vychováváno. Dítě je začleněno do organizovaného prostředí, které je spojeno se systémem kulturní společnosti, do které se dítě narodí (Valsiner, 1987; Šulová, 2003). Primární sociální dovedností je rodina, která dítě uvádí do společnosti lidí. Socializace se dá rozdělit do tří vývojových aspektů. První aspekt vývoje se pojí s emočními vztahy lidí. Druhým aspektem jsou sociální hodnoty a normy, které dítě přijímá za své. Třetím aspektem je osvojení si sociálních rolí a vzorců chování. To vše se projevuje vzhledem k věku, pohlaví, společenskému postavení jedince. Sociální dovednosti se rozvíjí celý život (Langmeier, a další, 2021).

3.4 Vliv rodičů

Na vývoj dítěte mají bez pochyby vliv rodiče. Na jejich přístupu závisí hned několik faktorů nejen psychologických, kulturních, ale i mnoho dalších. Rodiče by měly svému dítěti naslouchat a poučit jej o určitých věcech, tím, co říkají, dělají nebo mlčí mají velký vliv na své děti, které toto chování často pozorují. Děti si osvojují morální kodex rodičů. Vzhledem, kterému si zkouší vytvářet své vlastní hodnoty (Bacus, 2004). Když dítě nastoupí do MŠ, tak rodič se podílí na výchově svého dítěte s jinou osobou, která tráví více času s dítětem než rodič. Je potřeba vytvořit vztah mezi rodiči a mateřskou školou. To ve vzájemné toleranci, důvěře a spolupráci mezi nimi. Rodiče se setkávají i s jinými rodiči mohou mít pocit konkurence. Stává se, že rodiče porovnávají své děti s ostatními, ať už o tom ví nebo ne. Rodiče někdy neví, kdy je správná doba nechat dítě adaptovat se už samo, protože dítě neustále pláče. Je lepší, čím dříve si zvykne tím lépe (Petrová, 2019).

3.5 Vliv vazby mezi matkou a dítětem

Vztah matky a dítěte je primární, základní, biologicky a sociálně ukotvený. Tento vztah je citlivý a intenzivní. Význam matky je nedílnou součástí zdravého psychického vývoje dítěte (Šulová, 2003). Vztah dítěte s matkou je nezbytný pro duševní zdraví, a zároveň napomáhá plnohodnotnému vývoji jedince v průběhu života. Citová vazba mezi nimi má vliv na socializaci dítěte, ale také ovlivňuje vývoj jeho osobnosti. Matka se pokouší skrze svůj příběh vytvořit první slova pro příběh svého dítěte (Vitale, 2012; Doležalová, 2013).

4. Základní potřeby dítěte

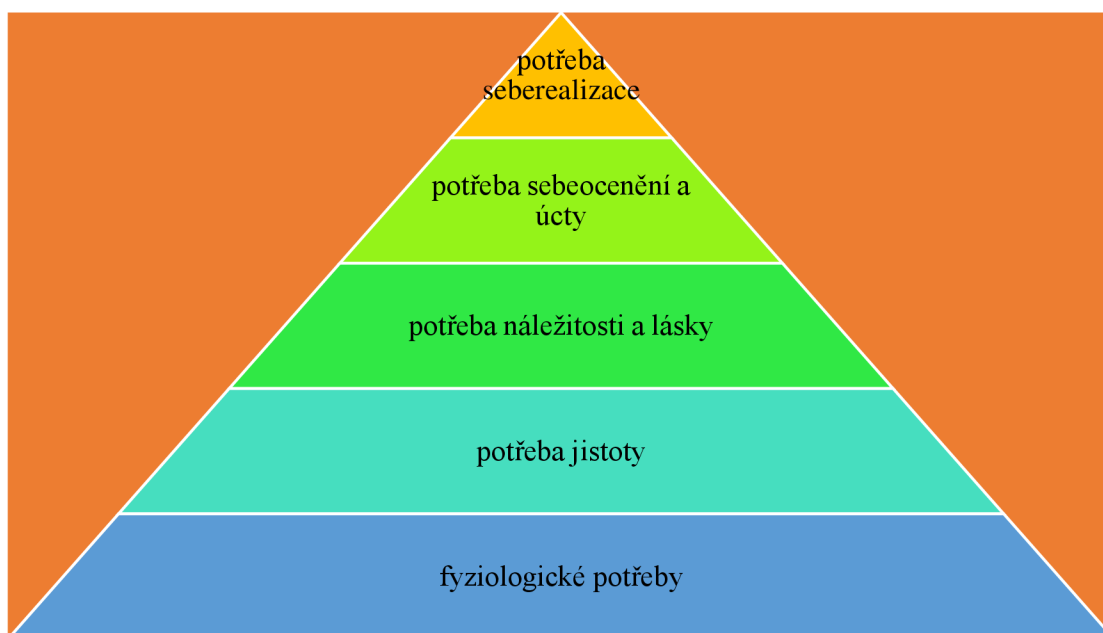
Třetí kapitola je zaměřena na základní potřeby dítěte, které byly definovány psychologem Abrahamem Maslowem. Tyto základní potřeby dále rozvíjel světově uznávaný dětský psycholog Zdeněk Matějček. V rámci této bakalářské práce bude zpracován náhled na potřeby i dle pedagoga a psychologa Zdeňka Heluse.

Z psychologického hlediska je lidské chování podmínováno potřebami. Potřeba je něco, co je nutné k dosažení nějakého účelu, který nemusí být správný. Tyto potřeby uspokojují organismus na základě činnosti reflexů a pudů (Adcock, 1973). K tomu, abychom mohly uskutečnit vzdělávání v MŠ je potřeba vytvořit správné podmínky. Základní podmínkou při komunikaci učitele s dítětem je pomocí naplňovat potřeby dítěte, na tomto úkolu se podílí také rodiče, vrstevníci, zaměstnanci a další osoby působící v MŠ (Svobodová, 2010).

4.1 Základní potřeby dětí dle Abrahama Maslowa

K popisu základních potřeb dítěte byl vybrán americký psycholog Abraham Maslow, který vytvořil tzv. hierarchické upořádání lidských potřeb. Uspořádání základních potřeb vychází z hlubinné psychologie. Tyto potřeby se dělí na vývojově nižší, do kterých jsou zařazeny fyziologické potřeby, potřebu bezpečí a vývojově vyšší potřeby navazují později až v období ontogeneze, do kterých řadí potřeby růstu a potřebu seberealizace.

Obrázek – Maslowova pyramida (hierarchie) potřeb:

Konkrétní popis jednotlivých potřeb podle Maslowa od Říčana (2007): Mezi fyziologické potřeby řadíme potravu, pití, spánek, odpočinek. Nejdůležitější fyziologickou potřebou je u malých dětí potřeba pití mléka. Další úroveň z pyramidy potřeb je jistota, do níž patří bezpečí, ochrana, péče a pomoc. Na potřebu jistoty navazuje potřeba náležitosti a lásky, která se věnuje přijetí druhými a přátelství. Předposlední potřebou je sebeocení a úcta, která se dále rozkládá na potřebu uznání a úcty k sobě samému. Poslední potřebou této pyramidy je sebeaktualizace, kam řadíme potenciál, poznání, které se dále zaměřuje na kognitivní a estetické citění (Sikorová, 2011).

4.2 Základní potřeby dítěte dle Zdeňka Matějčka

K základním duševním potřebám podle psychologa Zdeňka Matějčka řadíme dítě, které potřebuje podněty z vnějšího světa, aby ho to aktivizovalo k činnosti a k rozvoji poznání. Tato intenzita by se měla zvyšovat od věkových zvláštností dítěte, ale i od zdravotního stavu, nálady a respektu k individualitě. Další potřebou je smysluplný svět, aby dítě pochopilo věci kolem sebe a smysluplnost věcí, které se dějí. Pomocí této potřeby pomáháme dítěti nabít zkušenosti, aby bylo schopné uklidit a vykonat všechny ostatní činnosti. Dále máme potřebu životní jistoty, kde se děti pomocí prvních citových a sociálních vztahů získat pocit bezpečí, jistoty a důvěry v sebe a ostatní. Je důležité, aby dítě navázalo pouto s matkou, a později se od ní správně odpoutalo, aby se dítě mohlo správně adaptovat na MŠ. Předposlední potřeba je zaměřena na vlastní identitu dítěte, které se pokouší o společenské uplatnění a hodnoty. Ve věku dvou let dítě přijímá rodinnou identitu, ale v MŠ chce být přijato a spravedlivě hodnoceno. Poslední základní duševní potřebou je otevřená budoucnost dítěte, ve které získává vlastní sebedůvěru, posiluje svou samostatnost, odvahu, odpovědnost za vlastní činy a díky tomu se společensky uplatní a vytváří vlastní budoucnost (Matějček, 2005; Syslová, 2019).

4.3 Naplnění základních potřeb dítěte v MŠ

Za nejdůležitější z řady fyziologických potřeb považujeme potřebu jídla. Správně kvalifikovaný personál dítě do jídla nenutí, zároveň ho učí samostatnosti při sebeobsluze, dále o jídle nemluví škaredě a sám jde příkladem. Další z fyziologických potřeb je spánek a odpočinek, protože ten dětem umožňuje nabrat sílu na další aktivity. Dále do této skupiny řadíme potřebu pohybu, který by měl být dostatečný a přiměřený věku. V neposlední řadě je nutné také zmínit potřebu vyměšování, při kterém bychom měli dětem zajistit dostatek soukromí a zároveň se zaměřit na učení správným hygienickým návykům. Další důležitou

potřebou, na kterou bychom se u dětí měly zaměřit je potřeba bezpečí. V rámci MŠ je pocit bezpečí zajištěn užíváním pouze nezávadných hraček, vhodným rozmístěním nábytku a dalšími požadavky, které jsou z hlediska bezpečnosti pravidelně kontrolovány. Dále sem můžeme začlenit pravidla v MŠ, které dětem přesně nastaví hranice toho, co se může a co není dovoleno. Zároveň musí být dětem zřejmé jaké mohou nastat důsledky, v případě, že tato pravidla nedodrží. Po potřebě bezpečí, následuje potřeba lásky, a proto se stává se, že děti z nedostatku projevované lásky mohou ubližovat druhým dětem, s cílem upoutání pozornosti učitele. Proto je důležité, aby si pedagogové tuto skutečnost uvědomili a projevovali lásku každému dítěti v MŠ stejně, ačkoli největší díl na této potřebě nesou rodiče, kteří by měli tuto potřebu uspokojovat již od útlého věku. Další potřebou je uznání, které se naplní při úctě k druhým lidem i k sobě. Používají se k tomu hry, díky kterým poznáváme sebe i druhé. Také se dozvíme, co ten druhý má rád a baví ho. Děti pomocí toho zvládnou naslouchat a vyprávět, jak o sobě, tak o druhých. Při komunikaci se snažíme nikoho nediskriminovat. Poslední z potřeb je sebeaktualizace a sebeuskutečnění, které se uspokojují až po naplnění výše zmíněných potřeb. V rámci potřeby sebeuskutečnění se učitel/ka pokouší u dětí vytvořit vlastní identitu neboli vlastní „já“. Často se přitom může zaměřit na seberealizaci dítěte při všech činnostech (Svobodová, 2010). Základní potřeby, které je potřeba u dětí upokojovat, aby se cítily dobře. Podle Maslowa, které popsal ve své knize Helus kam spadají na první místo fyziologické potřeby a zároveň jsou základem této pyramidy. Bez naplnění základních potřeb nemohou být uspokojené ostatní potřeby. K těmto potřebám řadíme jídlo, pití, pohyb, základní hygienu, sexuální potřeby a posledním, co je důležité v této oblasti jsou potřeby tepla, světla, prostoru a kyslíku. Druhou úroveň potřeb tvoří bezpečí, jistota, dále učitelé, prostor a pravidla, kterými se projevuje bezpečí dítěte, druhých dětí a učitelek. Zároveň jsou v rámci druhé vrstvy potřeb důležité dospělé osoby, věci živé a neživé přírody, které dítě obklopují. Další potřebou je láska a sounáležitost, do které řadíme oční kontakt, fyzický kontakt, soustředění pozornosti, pravidla, dárky, odměny a slova. Po lásce a sounáležitosti následuje potřeba úcty a uznání, která se zaměřuje na sebepojetí a potřebu uznání. Dítě se seznamuje s tím, že člověk má být milován a respektován. U malých dětí se také projevuje úcta. Je to jedna z metod, která se používá při komunikaci s přáteli. Pedagogové by si při komunikaci s dětmi měli uvědomit, že musí být dětem vzorem, a zároveň by měli být pro děti přirozenou autoritou. Poslední potřebou je sebeaktualizace a sebeuskutečnění, do které řadíme příležitost růstu a vlastního rozvoje. Za rozvoj a naplňování této potřeby jsou odpovědní dospělí. Pomocí této potřeby se rozvíjí osobnost, a to pomocí pocitu štěstí, vnímání lásky a sympatií k druhým lidem a odpovědi na vlastní projevy láskyplnosti (Helus, 2014).

5. Přejchod dítěte z rodinného prostředí do mateřské školy

Tato kapitola je zaměřena na přechod dítěte z rodinného prostředí do MŠ, což je velmi důležitou součástí jejich života. V této životní etapě se děti učí začlenit do nové společnosti. V podkapitolách je popsán význam nástupu do MŠ nejen pro dítě, ale i pro jeho rodinu. Další podtéma je věnováno přípravě dítěte na nástup MŠ. Příchod každého dítěte do MŠ je spojen s citovým vzrušením. Čím mladší dítě je, tím těžší pro něj je tyto city ovládat. Proto je nezbytné dítěti vysvětlit proč chodí do MŠ. Příchod do MŠ můžeme připodobnit k procesu, který podmiňuje velkou změnu pro dítě, která se týká změny sociálního statusu, změny samotné identity dítěte. Dítě navazuje nové kamarádké vztahy a také mění své role. Učitele nebo učitelku vnímá jako novou autoritu (Niesel, a další, 2005).

5.1 Příprava dítěte na mateřskou školu

Do MŠ je dítě zpravidla připravené vstoupit většinou po dovršení 3 roku, nejen z psychologického, ale i z fyziologického hlediska. Důležitým hlediskem k připravenosti musí být dokončená výchova v hygieně. K dobré připravenosti napomáhá začlenění do kolektivu pomocí samostatnosti při chození na toaletu. Dalším důležitým aspektem připravenosti je schopnost se slovně vyjadřovat, sdělovat svá přání, říct požadavky paní učitelce, ostatním dětem a taky navazovat kamarádství ve skupině. Dítě se začíná učit samostatnosti až je schopné se odpoutat od matky. Zvládne-li dítě alespoň tyto základní úkony je připravené pro vstup do MŠ. Dítě nemusí umět zapínat knoflíky ani zapínat zip, ani zavazovat tkaničky, ale měli by být schopné umět své oblečení poznat, a měly by umět se svléknout a obléknout při pobytu v MŠ. Děti by měly znát zdvořilostní návyky, že při příchodu a odchodu z MŠ se musí pozdravit. Je to velmi důležitý rituál, kterým dítě poutá učitelčinu pozornost. Dále by dítě mělo umět poprosit, když bude něco chtít, a taky by mělo umět poděkovat. Dítě ovládá správné držení lžice a pítí z hrníčku (Kloudová, 2013). Dítě, které vstupu je do MŠ by mělo umět běhat, skákat, jezdit na trojkolce. Dovede zacházet s tužkou, zajímá se o knihy, snaží se mluvit srozumitelně když o něco žádá a rozumí pokynům paní učitelky nebo pana učitele. Pokouší se samo jíst lžící, pít z hrnečku. Umí se obléknout, umýt ruce, rádo pomáhá mamince umýt nádobí a zapojuje se do domácích činností, ale není to podmínkou. Učí se být rád v dětské společnosti a přijímat druhé děti ve skupině (Matějček, 2005).

Každé dítě potřebuje jinou přípravu na MŠ. Děti, které vstoupí ať už dvouleté nebo tříleté potřebují jiný přístup než děti, které jsou starší. Rodiče by si měli uvědomit, že je potřeba dítě

připravit, tak aby umělo vše, co je pro jeho pobyt v MŠ nezbytné. Z důvodu velkého náporu na psychiku dítěte, který by mohl způsobit neúspěch nejen v prvních dnech docházky, ale i později, existuje desatero, které dětem k jejich vstupu do MŠ pomůže (viz. tabulka).

Tabulka č. 1: Desatero doporučení pro práci rodičů s dětmi v rámci přípravy na mateřskou školu

pravidlo	znění doporučení
1	Dítě by mělo chodit mezi ostatní děti, i když má sourozence.
2	Dítě by nemělo trávit čas pouze s rodiči, ale mělo by navštěvovat i prarodiče či strávit nějakou dobu u kamaráda. Důvodem je zisk sociálního kontaktu s jinými lidmi. Dítě se zároveň učí jiným pravidlům než jen ty, které zná z domova.
3	Dítě by se mělo učit sebeobsluze při jídle, hygieně, oblékání a svlékání, obouvání, uklízení hraček atd..
4	Je důležité dítě učit samostatnosti při činnostech a nechat mu na ně dostatek času, aby to zvládlo samo. Dále je potřeba na dítě nespěchat a dát mu na příslušné činnosti dostatek času. Rodiče by se měli obrnit trpělivostí nejen u jídla, oblékání, obouvání, hygieně a nezlobit se na dítě, když vše neudělá rychle.
5	Rodiče by si měli každý den udělat na své dítě dostatek času, který budou trávit zajímavými činnostmi, například četba knihy, hraní her, dětskému časopisu, a přitom dítě podporovat k slovnímu vyjádření při těchto činnostech.
6	Dalším z úkolů je čtení nebo zpívání písniček dětem před spaním. Tato činnosti rozšiřuje dítěti slovní zásobu, učí ho naslouchat vyprávění, seznamuje se s gramatickou stavbou jazyka a snaží se pochopit děj.
7	Sedmým úkolem je dítěti naslouchat a povídat si s ním během dne. Dát mu najevo, že ho posloucháme pomocí krátkého komentáře k tomu, co říká.
8	Osmým úkolem je, aby rodiče podporovaly své dítě v tom, když se jim něco nedaří. Zároveň je u dětí důležitá snaha zabránit nevhodnému chování a vysvětlit jim proč je nevhodné.
9	Devátým úkolem je, aby rodiče nevyhrožovaly dítěti mateřskou školou. Mohly by mít strach ji navštěvovat.
10	Posledním bodem desatera je snaha nepřikrášlovat dění v MŠ. Mluvíme s dítětem o mateřské škole pouze podle reality, přiblížíme mu tak budoucí činnosti. Případně mohou děti s rodiči navštívit jejich vybranou MŠ v rámci dne otevřených dveří.

Rodiče většinou z toho několik věci dělají někdy i nevědomky, protože si to pamatují buď od starších sourozenců či z vlastního dětství nebo od známých. Toto desatero by mohlo rodičům pomoci dobře dítě připravit na vstup do MŠ (Košátková, 2014).

5.2 Projevy rodičů, které mohou nastat při adaptaci

Prvním projevem rodičů je, že reagují vstřícně. Zajímají se o své dítě, ptají se pedagoga na něj. Tito rodiče žádají o radu v některých situacích. V tomto projevu jsou rodiče spolehliví, zodpovědní, poctiví a nic nezanedbávají. Druhým projevem je, že se rodiče ptají a žádají o radu. Je to z toho důvodu, protože pedagoga považují za tzv. odborníka ve svém oboru. Rodič se ptá na věci okolo třeba, jak se projevuje v MŠ. Pedagog by měl být schopný rodičům sdělit věci dle své kvalifikace nebo doporučit jim nějakého specialistu například speciálního pedagoga či logopeda atd. Také mohou doporučit nějakou literaturu, která bude k určitému problému, který mají rodiče. Třetí projev, který může nastat u rodičů o tom, že nechápe, kde je problém. V tomto případě je dobré s rodiči probrat, jaký mají problém a vysvětlit jim tom. Také je, ale potřeba si ověřit, zda pochopily, jak to pedagog myslel. Pedagog je ten, kdo také vychovává, protože je to jeho profese. Vybral si ji z důvodu toho, že ho práce s dětmi naplňuje a rád s nimi pracuje. Hlavně se pedagog nesmí snažit být nad rodiči. Čtvrtým projevem je, že se rodiče s dítětem straní akcím v mateřské škole. V tomto případě to může nastat z důvodu toho, že rodiče třeba nemají čas, nemají v mateřské škole moc přátel nebo jsou noví a nemají s takovými akcemi zkušenosti. Ještě se může stát, že o akci neví. Tyto akce se pořádají za účelem, aby rodiče viděly prostředí, ve kterém dítě tráví každý den. Pátým projevem je, že rodiče projevují slovní agresivitu vůči pedagogovi. V tomto případě je lepší to řešit s paní ředitelkou či panem ředitelem, protože budou mít větší respekt u rodičů. Pedagog by měl být asertivní a neponižovat se na úroveň toho, aby byl taky agresivní. Je dobré si s rodiči sednout a pokusit se to probrat v klidu. Může se, ale stát, že není známá příčina agrese. Je potřeba ji zjistit jinak se to nebude dát vyřešit. Je potřeba tento konflikt vyřešit, aby se to netáhlo delší dobu, protože by se to mohlo projevit i na dítěti. Šestáým projevem, který může nastat je, že rodiče obviňují okolí při adaptaci dítěte na mateřskou školu a to partnera, dítě, společnost či mateřskou školu. V tomto případě je jasné, že rodič nebo rodiče většinou vše hází hlavně na MŠ a pak mohou i třeba na pedagoga či dítě. Je z důvodu toho, že u nás lidí je to přirozené. Ne každý se tak chová. Tato situace nastane, když rodič si myslí, že jeho dítě by mělo být úspěšné, zdravé a chytré, ale ne vždy to tak je. V tomto případě se rodič obviňuje z tohoto selhání, že tyto schopnosti dítě nemá. Nechce osočovat z chyb, že dítě není chytré, úspěšné a zdravé sebe, tak radši obviní MŠ, pedagoga, dítě či dokonce partnera. Sedmým předposledním projevem je, že rodič může být nemocný. Pedagog nedokáže diagnostikovat, že rodič je psychicky nemocný. Pokud to sám rodič neřekne, tak to zjistíte jedině při komunikaci s ním. Může se stát, že rodič se chová jinak, než by měl. Vykazuje zvláštní chování jako u duševně nemocných, trpící

nějakou psychózou nebo alkoholik. V tomto případě by to měl pedagog řešit se zřizovatelem, aby situaci vyřešily. Posledním osmým faktorem je, že rodič má nějaký problém, který neumí vyřešit sám. Toto téma je podobné jako situace, kdy rodič žádá o radu pedagoga. V tomto případě se může stát, že rodiče chtějí požádat o pomoc, ale neví, jak to říct, když se jim o tom těžko mluví, tak to zkouší oklikou. Proto je potřeba, aby pedagog věděl, jak se ptát, aby kdyby to šlo pomohl. Je dobré se třeba zeptat na přímo, zda to pedagog pochopil správně (Lažová, 2013).

6. Problémy dětí v adaptační fázi

Pátá kapitola je věnována problémům, které mohou u dětí vznikat v adaptační fázi při nástupu do MŠ. V některých případech lze adaptačním problémům zabránit již vhodnou přípravou na vstup do MŠ. Na vstupu do MŠ se podílí situace dítěte v rodině a celkový přístup. Mezi nejčastější adaptační problém řadíme nejdůležitější faktor, kterým je dítě. Má obtíž zvládnout odloučení od matky a celkově zvládnout pobyt v MŠ, což může způsobit řadu problémů, které se projevují psychosomaticky například nechutenstvím, zácpou atd. Děti tuto novou situaci špatně přijímají z toho důvodu, protože nejsou na situaci, kdy dítě musí navštěvovat MŠ a rodiče chodí do práce, dobře připraveny. Je důležité dětem tuto nově vzniklou situaci dobře vysvětlit, i když je pro ně těžko pochopitelná. Následky adaptace lze i do jisté míry zmírnit, například nastolením určitých rituálů, zapojování se do činností ve skupině dětí návštěvou hřiště a ponechání dostateku času k vyrovnání se s novými skutečnostmi. Dále se mohou vyskytnout problémy v přijetí pravidel a nové autority. Děti přichází do skupiny z různých rodin, které mají svá vlastní pravidla a rituály. Fungování MŠ a rodiny může být velmi odlišné. Děti se postupem času mezi danými prostředím rozlišovat a chovat se podle toho, ale zpočátku to může působit problémy. Je třeba s dětmi pracovat láskyplně, ale dbát na jednotný přístup pracovníků, který odpovídá pravidlům a cílům MŠ. Čím jsou pro děti jasnější, tím kratší dobu potřebují k tomu, aby se na ně adaptovaly. V případě závažnějších problémů může být důležitá také spolupráce rodiny. Při adaptaci na MŠ je důležité, aby docházka dítěte do zařízení byla pravidelná, a také, aby rodiče vyzvedávaly ve stejný čas například po obědě nebo po spánku. Je to, proto, aby děti věděly, kdy rodiče přijdou. Také je důležité, aby ráno chodily do MŠ cca stejně. Pokud se stane, že dítě onemocní a nebude moci delší dobu navštěvovat MŠ může nastat, že se dítě bude muset znovu adaptovat (Sotková, a další, 2019). Největší adaptační problémy, které mohou nastat po nástupu do MŠ jsou odloučení od rodiny, prosadit se v dětském kolektivu, dodržovat společenská pravidla chování, problémy při sebeobsluze a také u zdvořilostních slov. Konkrétní projevy špatné adaptace na MŠ mohou být například: dítě nechce do třídy, nechce se pustit rodiče, pláče nebo se vzteká, pláče během dne i když nemá důvod, často potřebuje ujistit, zda rodič přijde, nechce se přidat do společné činnosti, zůstává na jednom místě, odkud nechce odejít, chce mít pana učitele nebo paní učitelku jen pro sebe, může být agresivní vůči ostatním dětem, nedokáže dodržovat pravidla a přizpůsobit se režimu v MŠ, nedokáže říct, co by chtělo. Existují i vážnější problémy, ale ty už se projevují psychosomaticky, a to znamená, že se dítě projevuje na nižší úrovni mladších dětí (Zormanová, 2019).

7. Role učitele v procesu adaptace dětí na MŠ

Poslední kapitola se věnuje roli učitele v procesu adaptace. Pro vzdělávání dětí je důležité, aby pedagogičtí pracovníci měli nejen potřebnou kvalifikaci v oboru, ale také kladný vztah k dětem. Kropáčková (2015), pojmenovala „Tři základní priority pro pedagogy při vzdělávání dětí raného věku:“

- 1) Úzce spolupracovat s rodinou a vytvořit podmínky pro zajištění organické provázanosti režimu dvouletého dítěte v rodině i v instituci.
- 2) Individuálně podporovat aktivitu dětí, zvědavost, snahu po objevování, ale nepřetěžovat je, nepoškodit je fyzicky ani psychicky.
- 3) Vytvořit pevné základy pro posupné osamotňování dítěte v oblasti sebeobsluhy a socializace směřující k rozvoji jeho osobnosti.

Předškolní období je zásadní pro utváření návyků, hodnot, norem a pravidel. Kvalifikovaný a poučený personál je základním předpokladem kvalitního vzdělávání, výchovy a péče v celém předškolním období. Souběžné působení dvou pedagogů je nejen vhodné, ale velmi nutné. Řízenou činnost často provádí učitelka individuálně, druhá musí být k dispozici ostatním dětem, například jako dohled při volné hře.

- Jiné činnosti se naopak vykonávají ve větší míře než s většími dětmi frontálně, například při utváření hygienických návyků. Tam je potřeba i třetí osoba, aby byly činnosti prováděny s určitou pravidelností, se zachováním bezpečnosti, a přitom v klidu a beze spěchu (hygiena před odpočinkem po obědě: jedna osoba je u toalet, druhá dohlíží a pomáhá s mytím a čištěním zubů, třetí asistuje u postýlek).
- Skupina dětí ve třídě je velká a pro pohodu dětí je třeba je rozdělit do menších skupin se samostatným dohledem.
- Pobyt na zahradě/procházka do okolí školy.
- Vždy, když je potřeba dětí přemístit, převléknout (zajištění bezpečnosti). Děti sice podporujeme v samostatnosti, přesto je nutné být jim nablízku a pomoci v případě potřeby (Splavcová, a další, 2016).

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl praktické části

V praktická částí byly popsány použité metody, jaká byla použita výzkumná otázka v tomto výzkumu. Další kapitolou byla o sběru dat, kde bylo věnováno popisu zkoumaného vzorku atd. Hlavním cílem praktické části bylo zjištění nejčastějších problémů u dětí při adaptaci na mateřskou školu. Vybranou metodou výzkumu bylo dotazníkové šetření. Dle výsledků tohoto šetření bylo možné navrhnout opatření a některé další kroky, které usnadní a připraví děti na příchod do MŠ.

Vzhledem k povinné předškolní docházce, ale i k tomu, že dřívější nástup dětí do mateřské školy je v dnešní praxi stále častější, lze předpokládat, že se situace odráží psychicky i organizačně na dětech i celé jejich rodině. Zároveň je tato situace někdy obtížná i pro pedagogické pracovníky, kteří např. z pohledu nedostatečných zkušeností mohou špatně vést zapojení a adaptaci dětí i rodiny při nástupu do MŠ. Otázkou také je, zda rodiče v dnešní době věnují dostatek času dětem při přípravě na vstup do MŠ.

2. Použité metody

Dotazník je nejrozšířenější pedagogickou výzkumnou technikou. Podstata dotazníku je zjišťování dat o respondentech, ale řadíme sem i názory a postoje k problému, které ten, kdo se dotazuje zajímá. Dotazník je soubor otázek. Při vyplňování dotazníku respondent si čte otázky, interpretuje jejich význam a pak na ně odpovídá (Kumar, 2005).

Pro účel tohoto výzkumu byla zvolena metoda dotazníkového šetření, kterou řadíme mezi kvantitativní metody. Sběr dat byl proveden pomocí dotazníku, který byl předložen k vyplnění rodičům. Tato metoda byla zvolena vzhledem k jednoduchosti provedení a získání poměrně velkého souboru dat. Skupinu respondentů byly rodiče. Výzkumný vzorek byl dále rozdělen do skupin dle pohlaví, věku a dosaženého vzdělání. Na základě tohoto rozdělení bylo možné odvodit, jak se jednotlivé skupiny staví k výše popsané problematice.

2.1. Dotazník

Dotazník vznikl z důvodu kvantitativního výzkumného šetření pomocí, kterého jsme získaly data k dané problematice této praktické části. V dotazníku byly jednotlivé otázky zaměřeny na získání odpovědí na téma adaptačních problémů u dětí v mateřské škole. Dotazník obsahoval 18 uzavřených otázek, které byly v kapitole výsledky vyhodnoceny a z nich byly vyhotoveny závěry, které nám poskytly obraz současné situace, jak rodiče řeší tyto adaptační problémy. Zároveň bylo možné z těchto výsledků vyvodit jednotlivá doporučení.

2.2. Výzkumná otázka

V této praktické části byla vybrána hlavní výzkumná otázka na základě cíle praktické části. Jaké jsou nejčastější adaptační problémy u dětí v mateřské škole?

3. Sběr dat

3.1. Popis zkoumaného vzorku (charakteristika)

Při výzkumu bylo osloveno 50 rodičů, jejichž děti navštěvují nebo budou v nejbližší době navštěvovat MŠ. Kritérium pro tento dotazník bylo, že respondenti byly různé věkové kategorie. Výběr proběhl na základě, toho, aby respondenti byly rodiče, kteří mají děti. Dotazník vyplňovaly i paní učitelky ze školky, kde pracují.

3.2. Průběh výzkumu

Dotazník byl vyplňován anonymně. Vyplnění trvalo cca 20 minut a respondenti ho vyplnili od 25.5.-29.5.2022. Část dotazníků byla distribuována v mateřské škole v papírové formě. V rámci digitalizace byl dotazník poskytnut dalším respondentům i v elektronické formě. Všechna data byla vyhodnocena a jsou zpracována v kapitole výsledky.

4. Výsledky

V rámci této kapitoly jsou vyhodnoceny výsledky dotazníkového šetření. Výsledky jsou znázorněny v tabulce a zároveň jsou graficky vyhodnoceny odpovědi na otázky dotazníkového šetření. Tyto výsledky nám ukázaly, zda mají děti adaptační problémy při nástupu do mateřské školy.

4.1. Popis statistiky dotazníkového šetření

Pro přehledné vyhodnocení hodnot absolutních četností dotazníkového šetření byli odpovědi na jednotlivé otázky sečteny a výsledky jsou uvedeny v následující tabulce i s procenty.

otázka č.	Odpověď							
	méně než 20 let	20 – 30 let	31 – 40 let	41 – 50 let	51 – 60 let			
1	0	5	33	8	4			
	0%	10%	66%	16%	8%			
	a	b	c	d	e	f	g	h
2	27	23						
	54%	46%						
3	1	7	13	6	23			
	2%	14%	26%	12%	46%			
4	6	41	3					
	12%	82%	6%					
5	24	17	13					
	48%	34%	26%					
6	35	15						
	70%	30%						
7	10	21	9	8	0			
	20%	42%	18%	16%	0%			
8	18	9	9	14				
	36%	18%	18%	28%				
9	40	10						
	80%	20%						
10	50	0						
	100%	0%						
11	29	37	48	47	36	45		
	58%	74%	96%	94%	72%	90%		
12	22	8	1	6	2			
	44%	16%	2%	12%	4%			
13	32	11	5	2				

	64%	22%	10%	4%				
14	41	9						
	82%	18%						
15	22	28						
	44%	56%						
16	6	9	2	2	22	8	7	15
	12%	18%	4%	4%	44%	16%	14%	30%
17	23	3	26	7	2	19		
	46%	6%	52%	14%	4%	38%		
18	13	4	3	13	25	3		
	26%	8%	6%	26%	50%	6%		

4.2. Grafické vyhodnocení

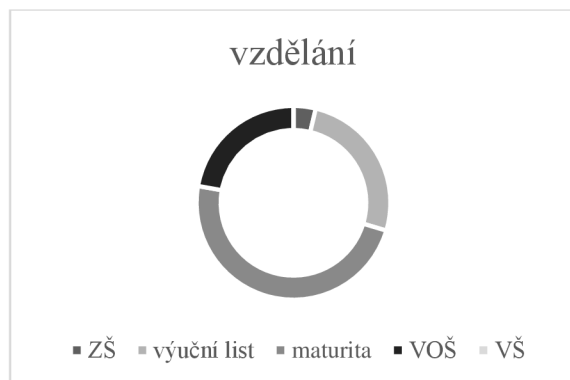
Pro lepší přehlednost jsou otázky dotazníkového šetření zpracovány grafickou formou. Některé otázky byly sloučeny pro lepší porovnatelnost odpovědí. Některé otázky byly sloučeny do jednoho grafu. To se týká otázek 8 a 13 otázky jsou v grafech číslo dvanáct a třináct, 6, 9, 10 a 12 otázky jsou popsány v grafech číslo osm, devět, deset a jedenáct, 15 a 16 otázky jsou popsány v grafu číslo čtrnáct, 17 a 18 otázky jsou popsány v grafu číslo šestnáct.

Graf č. 1: rozdělení respondentů dle věku

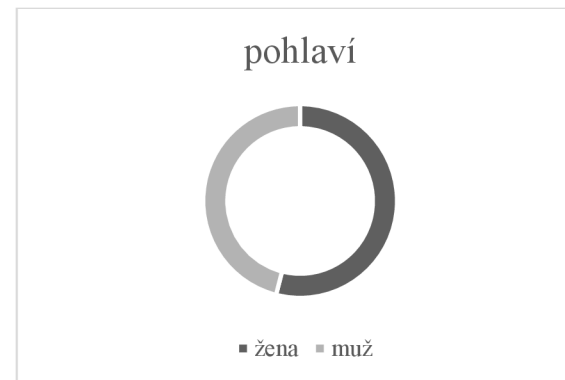
Graf číslo dvě se věnuje věku rodičů. Největší skupinou respondentů byli rodiče ve věku 31-40 let, druhou nejpočetnější skupinu tvořili rodiče ve věku 41-50 let.

Graf č. 3: rozdělení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

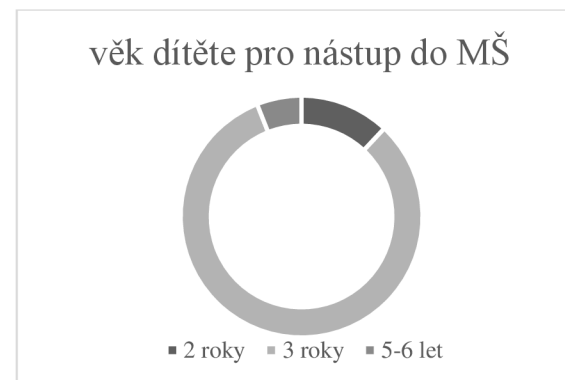
Graf číslo tři se věnuje vzdělání respondentů, kteří vyplňovali dotazník. Největší skupinou respondentů byli rodiče s úplným středoškolským vzděláním, druhou nejvíce zastoupenou skupinu tvořili rodiče s vyšším vzděláním.

Graf č. 2: rozdělení respondentů dle pohlaví

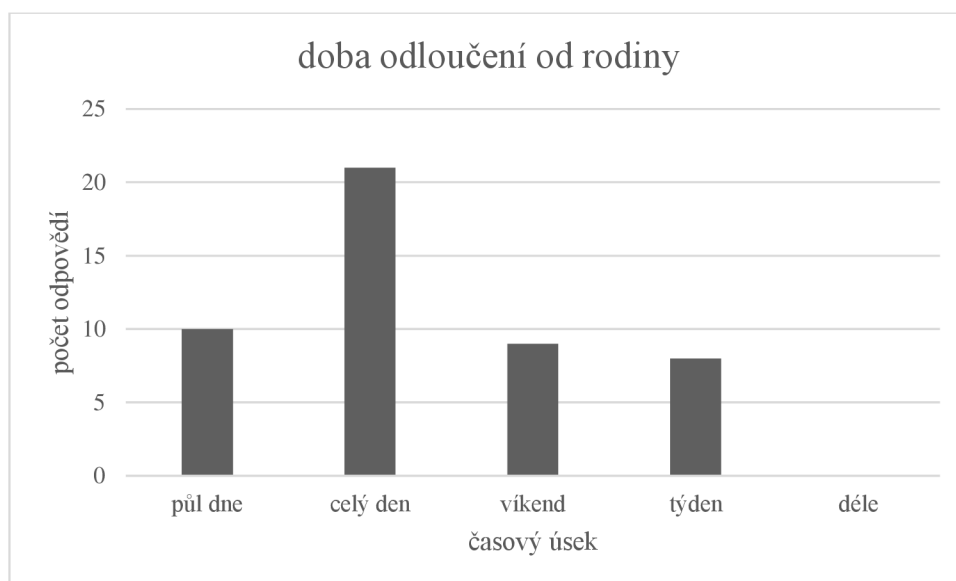
Tento graf se věnuje druhé otázce z dotazníku pro rodiče. Odpovědi na otázku dotazníkového šetření vyplnilo 54 % žen a 46 % mužů.

Graf č. 4: v kolika letech by rodiče umístili dítě do MŠ

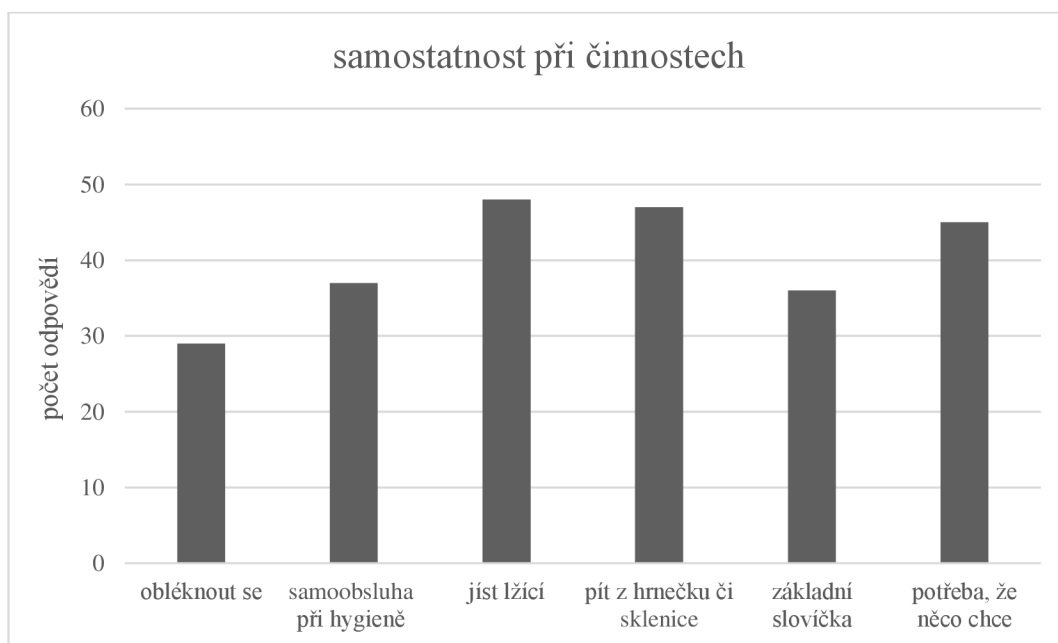
Graf číslo čtyři se věnuje otázce v kolika letech by daly rodiče své děti do mateřské školy. Dle odpovědí respondentů jsou děti připravené na nástup do školky ve věku 3 let.

Graf č. 5: Jak nejdéle bylo dítě mimo rodinu/od pečující osoby?

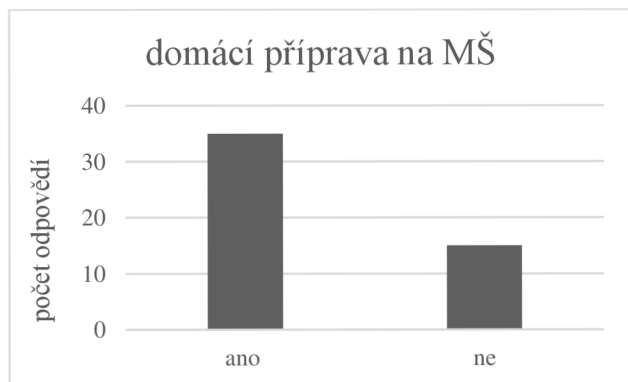
Graf číslo pět se věnuje otázce, jak dlouho bylo dítě od své rodiny či pečující osoby. Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že rodiče dávají jiným osobám dítě k hlídání nejčastěji na jeden celý den, méně rodičů dává dítě k hlídání na víkend, nebo i na celý týden.

Graf č. 6: Odpovědi na otázku ohledně činností, které je dítě schopno samo vykonat.

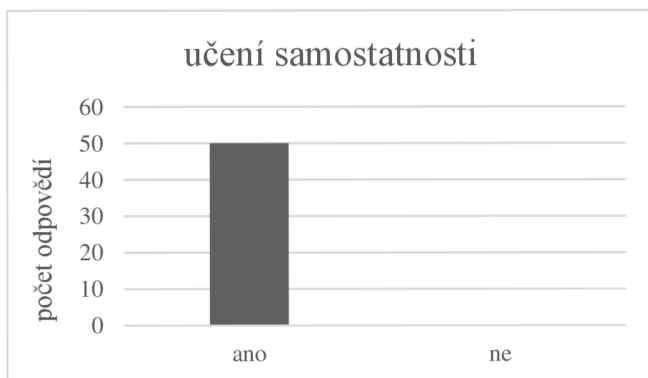
Graf číslo šest se věnuje, zda rodiče učily dítě samostatnosti při činnostech. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že většina dětí nastupujících do školky již je schopna převážnou část činností, které jsou důležité v rámci zvládnání pobytu MŠ, zvládat samostatně. V další části jsou zpracovány grafy související se znaky připraveností na nástup do MŠ.

Graf č. 8: Připravujete své děti na vstup do MŠ

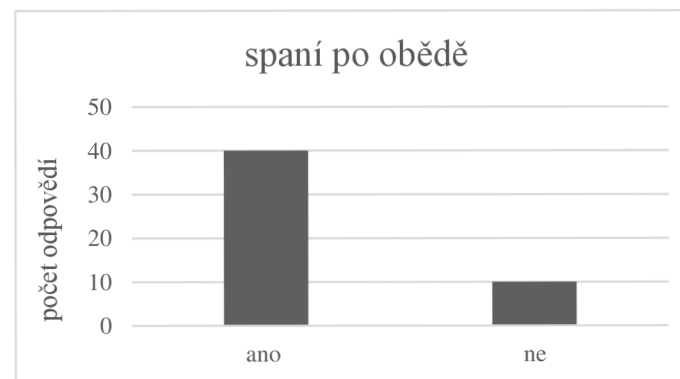
V grafu číslo osm jsem zjišťovala, zda rodiče připravují děti na MŠ. Z grafu vyplývá, že více jak polovina rodičů se snaží své děti na vstup do MŠ připravovat.

Graf č. 10: Učili jste dítě samostatnosti

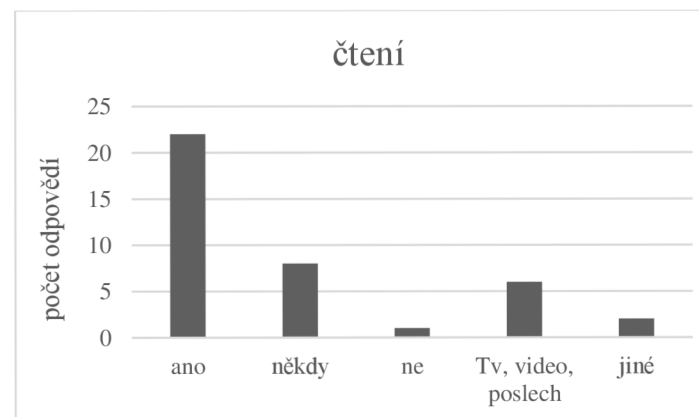
V grafu číslo deset respondenti odpovídaly, zda je učily samostatnosti. Graf ukazuje, že 100 % rodičů se snažilo vést děti k samostatnosti.

Graf č. 9: Spává vaše dítě po obědě

V grafu číslo devět jsem se ptala respondentů, zda dávají děti spát po obědě. Z grafického znázornění je zřejmé, že většina dětí je zvyklá po obědě chodit spát.

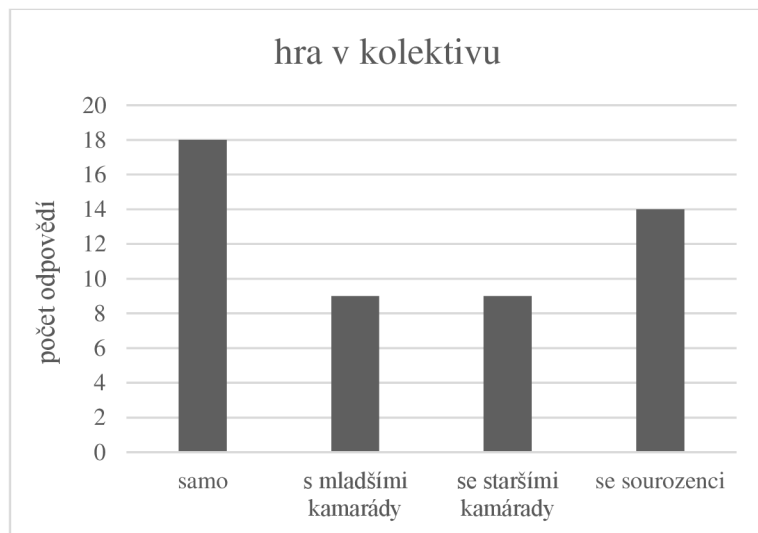
Graf č. 11: Četli jste dítěti před spaním

Graf číslo jedenáct se věnuje otázce, zda dětem rodiče četli před spaním. Z grafického vyjádření je patrné, že téměř polovina rodičů se snaží dětem číst.

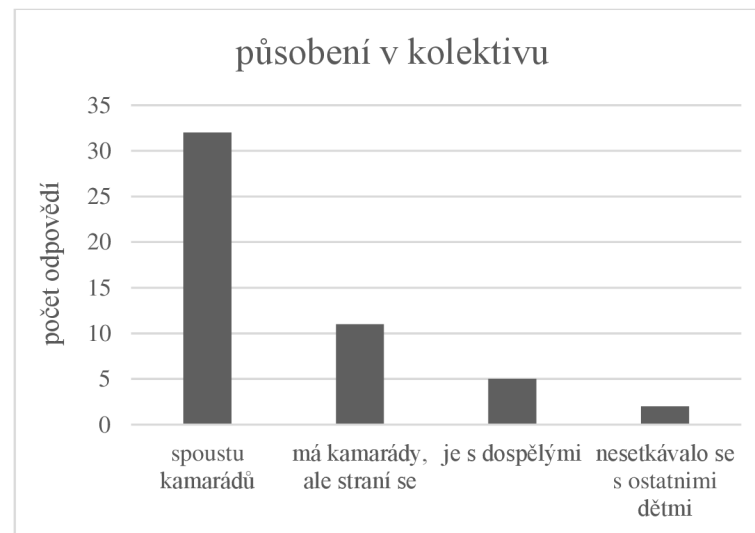
Následující grafy shrnují, jak jsou děti zvyklé na kolektiv, ať už se jedná o rodinné příslušníky, nebo vrstevníky.

Graf č. 12: Je dítě zvyklé na hru v kolektivu

Graf číslo dvanáct se věnuje otázce, zda je dítě zvyklé v kolektivu nebo si hraje radši samo. Z grafu vyplývá, že některé děti jsou zvyklé na hru v kolektivu, čímž se účastní intenzivněji procesu socializace. Méně, než polovina je zvyklá si hrát sama.

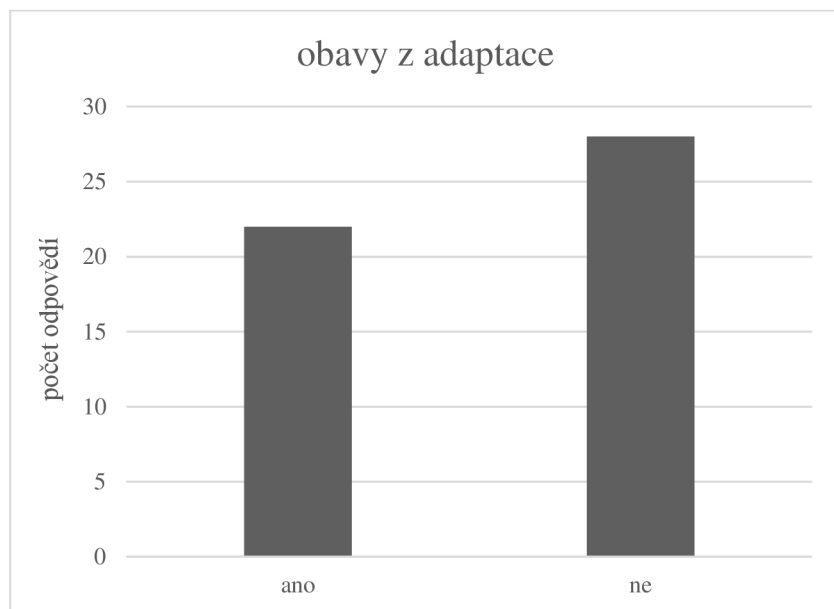
Graf č. 13: Je dítě zvyklé na kolektiv a jak v něm funguje

Z grafického znázornění je zřejmé, že většina dětí je již v raném věku zvyklá se setkávat s ostatními lidmi, nejen s vrstevníky, ale i s dospělými. Pouze 4 % respondentů uvedlo, že jejich dítě se s vrstevníky nesetkává.

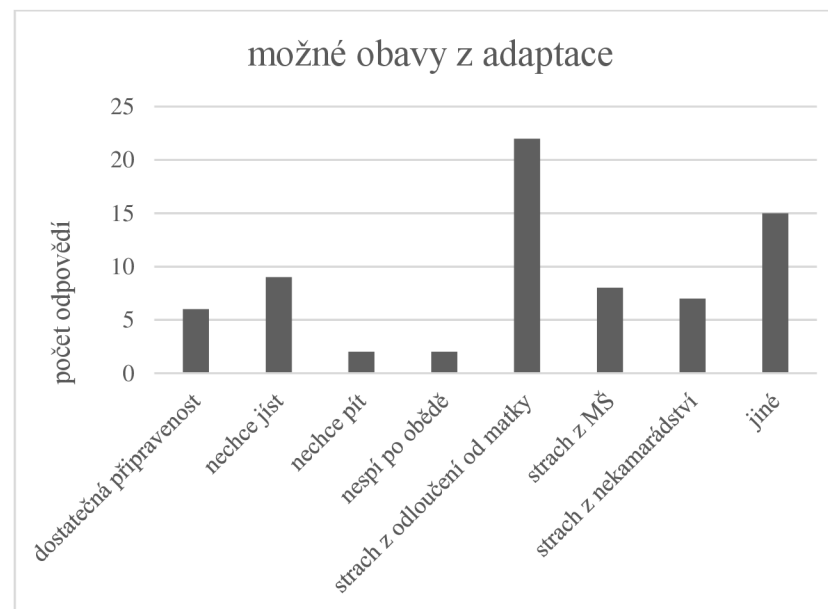
Dále jsou graficky srovnány odpovědi respondentů na obavy z adaptace a případné adaptační problémy, které se u jejich dětí vyskytly v průběhu nástupu do MŠ.

Graf č. 14: Měli jste obavy z adaptace dětí v MŠ

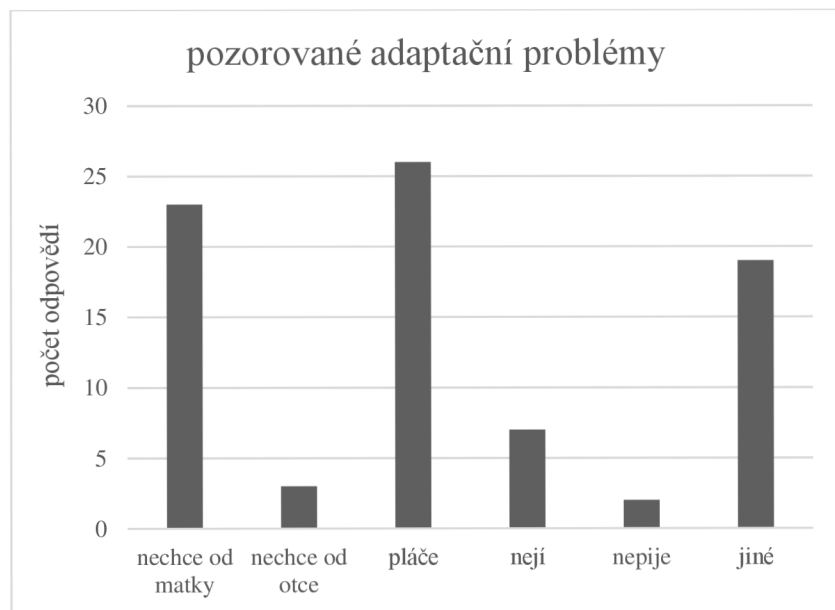
Ve čtrnáctém grafu respondenti odpovídali, jestli mají obavy z adaptace na mateřskou školu. Z tohoto grafického znázornění vyplývá, že 44 % rodičů má z adaptace obavy.

Graf č. 15: Obavy z možných projevů adaptačních problémů

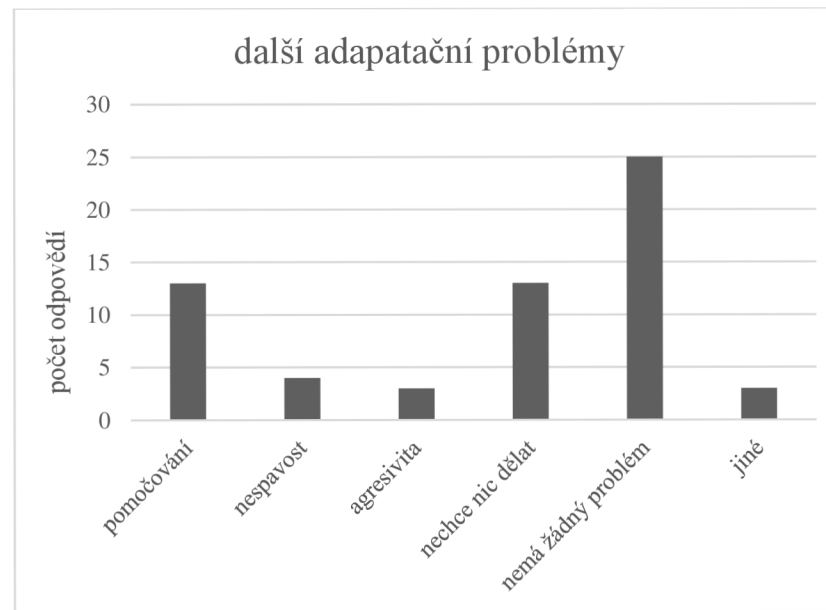
Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že největší obavou rodičů je strach dítěte z odloučení od matky (pečující osoby) až z 44 %. Až 30 % respondentů také uvedlo, že mělo obavy z dalších nezmiňovaných adaptačních problémů.

Graf č. 16: Jaké adaptační problémy nastaly u dětí při nástupu do MŠ

V grafu číslo šestnáct jsem se respondentů ptala, zda pozorovaly nějaké adaptační problémy při nástupu do mateřské školy. Z grafu vyplývá, že ve 46 % případů dítě nechtělo od matky a v 52 % dítě plakalo.

Graf č. 17: Výskyt dalších možných problémů při adaptaci

V 50 % se respondenti shodli, že jejich dítě nemělo postupem času žádné další problémy související s adaptací. Pouze u 26 % dětí docházelo k pomočování, nespavost a agresivita byla zastoupena do 10 %.

5. Shrnutí výsledků

Pro bakalářskou práci byl zvolen jeden hlavní cíl a k tomu jedna výzkumná otázka. Tento cíl a výzkumná otázka byly splněny pomocí provedeného dotazníkového šetření, kde bylo zjištěno, že téměř 50 % rodičů si uvědomuje riziko vzniku adaptačních problémů, které mohou při nástupu do MŠ nastat. Zároveň většina respondentů uvedla, že se těmto adaptačním problémům snaží zabránit. Ve většině případů rodiče vedou dítě k samostatnosti, snaží se je včleňovat do skupiny dětí nebo dospělých, snaží se dodržovat denní režim, dbají na rozvoj slovní zásoby i na kratší odloučení od pečujících osob. Všechny tyto činnosti by měly vést ke snížení vzniku adaptačních problémů, ale i přes snahu rodičů v 50 % dětí při nástupu do MŠ plakali a dalších 46 % dětí nechtělo opustit matku. Tyto nejčastější adaptační problémy jsou zřejmě způsobeny náhlou změnou prostředí, navazováním nových vztahů, akceptací nových autorit v podobě pedagogických pracovníků. Dále respondenti uvedli, že i tyto problémy časem vymizely, a i přes drobné potíže v počátku adaptačního procesu se většina dětí do kolektivu začlenila. Z výzkumu vyplývá, že rodiče se snaží dětem ulehčit nástup do MŠ, ale již není zřejmé, zda této snaze věnují dostatek času a zároveň, zda mají všechny potřebné odborné informace, které by jim tento proces ještě dále usnadnili.

5.1 Doporučení do praxe

Doporučila bych at' už rodičům nebo učitelům, aby děti připravovaly na vstup do mateřské školy, aby se snížily adaptační problémy. A to tak, že rodiče seznámí děti s tím, proč musí chodit do školky. Dále by rodiče měly děti naučit samostatnosti při oblékání, hygieně, jídle a pití. Samozřejmě hladký vstup do mateřské školy můžou ovlivnit i pedagogové. Proto je dobré, když pomohou pomocí určitých rituálů, které se budou opakovat. Dále musí dodržovat pravidelný režim dne. V této oblasti existuje už spousta knížek na toto téma, aby se děti nebáli vstupu do MŠ. Je to pro děti hodně dobrá motivace, aby ze školky neměly strach a neměly tolik adaptačních problémů. Někdy si rodiče myslí, že většinu větší děti naučíme, ale faktem je, že je to můžeme naučit, ale je potřeba to s nimi procvičovat. Některé děti to potřebují častěji než jiné, protože je to o tom, jaké schopnosti a dovednosti v nich jsou. Je dobré na dítě netlačit během adaptační fáze, aby se neuzavřelo do sebe a nemělo moc adaptačních problémů. Jinak je velmi důležité při nástupu do MŠ, aby dítě mělo uspokojeny určité potřeby, které mu může dát pedagog jako jeho matka, ale samozřejmě ne v takové míře. Dalším důležitým faktorem v této oblasti je nemít velké nároky na děti, být k nim přátelštější, umět poznat, když se necítí dobře, nevšímát si jen některých dětí a snažit se dávat všem dětem stejně. Dále bych doporučila,

aby si děti mohly ze začátku adaptačního procesu trávit s rodiči, aby se seznámili s novým prostředím, lépe se adaptovaly na prostředí MŠ. A také je velmi důležité, aby to měly zpříjemněné tím, že si můžou nosit oblíbenou hračku či plyšáka, když už rodiče s nimi do MŠ na adaptaci přestanou chodit. Je velmi přínosné, když rodiče chodí s dětmi ráno a jsou s nimi do oběda v MŠ, ale pouze první týden. Potom by už by si měly zvykat na MŠ sami, protože čím dříve si zvyknou tím lépe. Ovšem u každého to trvá jinou dobu.

5.2 Limity výzkumu

Během výzkumu jsem vyzorovala limity výzkumu. Prvním limitem výzkumu bylo, že rodiče někdy neobjektivně nevyplnily dotazník z důvodu toho, že si to nepamatovaly nebo si myslí, že to umí. Dalším limitem může být, že se nechaly ovlivnit jinými rodiči. Posledním limitem je, že některé paní učitelky neumí ulehčit lehčí průběh adaptace dítě na mateřskou školu a může to nastat i ze strany rodičů.

6. Závěr

V teoretické části byly zpracovány kapitoly věnující se seznámení s rámcovým vzdělávacím programem, školním vzdělávacím programem a režimem dne. Dále zaměření na hodnocení zralosti dítěte při nástupu do MŠ, definování potřeb dítěte dle Maslowa a dále popsány z hlediska dalších psychologů. V dalších kapitolách byl popsán vliv rodinného prostředí na adaptaci dítěte a možné adaptační problémy, které mohou při příchodu do MŠ vzniknout. Poslední kapitola je věnována úkolu pedagogických pracovníků v procesu adaptace. V praktické části bylo provedeno dotazníkové šetření, jehož výsledky jsou zhodnoceny v kapitole diskuse. V rámci provedeného výzkumu bylo zjištěno, že i přes veškerou snahu rodičů zamezit adaptačním problémům, není jejich vznik při příchodu do MŠ vyloučen. Zároveň by bylo vhodné mezi rodiči dětí zvýšit povědomí o možném vzniku adaptačních problémů, a zároveň je vhodně a odborně poučit, jak jim předcházet nebo jak s nimi pracovat, aby došlo co nejrychleji k jejich zmírnění nebo vymizení.

7. Použitá literatura

ADCOCK, C. J., 1973. Základy psychologie. 1. vyd. Přeložil Marie HEJLOVÁ. Praha: Orbis. Pyramida. ISBN 11-079-73-02/9.

BACUS, Anne, 2004. Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let. 2004. Praha: Portál. ISBN 80-7178-862-7.

DOLEŽALOVÁ, Pavla, 2013. Co by měli učitelé vědět o attachmentu. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. Praha: Creative Commons BY-NC-ND, s. 1 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/17903/CO-BY-MELI-UCITELE-VEDET-O-ATTACHMENTU.html>

FIALOVÁ, Daria, 2016. Za dveřmi mateřské školy. 2016. Praha: Agentura KRIGL. ISBN 978-80-88104-15-5.

HELUS, Zdeněk, 2014. K psychologii láskyplného vztahu: pedagogické inspirace se zaměřením na předškolní výchovu. Pedagogická orientace [online]. Brno: Masaryk university, 24(4), 468-487 [cit. 2022-04-13]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: doi:10.5817

HELUS, Zdeněk, 2018. Úvod do psychologie. 2018. Praha: Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-247-4675-3.

KLOUDOVÁ, Helena, 2013. Zvládneme mateřskou školu?. 2013. Praha: Temi CZ, s.r.o. ISBN 978-80-87156-81-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2014. Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2014. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4435-3.

KOTOVÁ, Marcela, 2021. Knížka pro začínající učitelky mateřských škol. 2021. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1721-3.

KROPÁČKOVÁ, Jana, 2015. Specifika práce s dvouletými dětmi v MŠ. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. Praha [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/20403/SPECIFIKA-PRACE-S-DVOULETYMI-DETMI-V-MATERSKE-SKOLE---3-DIL.html>

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2021. Vývojová psychologie. 2006. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeňek, 2005. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. 2005. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-0870-6.

NIESEL, Renata a Wilfried GRIEBEL, 2005. Poprvé v mateřské škole. 2005. Praha: Portál s.r.o. ISBN 80-7178-989-5.

SIKOROVÁ, Lucie, 2011. Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu. 2011. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3593-1.

SOTKOVÁ, Hana a Pavla PRESSLEROVÁ, 2019. Adaptační program pro děti v dětské skupině s akcentem na věková a vývojová specifika. 2019. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-215-4.

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ, 2016. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1042-9.

SVOBODOVÁ, Eva, 2010. Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program. 2010. Praha: Portál s.r.o. ISBN 978-80-7367-774-9.

SYSLOVÁ, Zora, 2012. Jak úspěšně řídit mateřskou školu. 2012. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. ISBN 978-80-7357-976-0.

SYSLOVÁ, Zora, 2019. Didaktika mateřské školy. 2019. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-276-6.

ŠULOVÁ, Lenka, 2003. Předškolní dítě a jeho svět. 2016. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-0752-8.

VALSINER, Jaan, 1987. Culture and the Development of Children's Action. 1987. New York: John Wiley & Sons. ISBN 9780471905233.

VITALE, Lumen, 2012. Rozvoj školy a supervize. 2012. Praha: Centrum vzdělávání o. s. ISBN 978-80-905000-7-5.

ZORMANOVÁ, Lucie, 2019. Adaptace dětí na mateřskou školu. In: Metodický portál RVP.CZ [online]. [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/22029/ADAPTACE-DETI-NA-MATERSKOU-SKOLU.html>

8. Příloha

Ukázka otázek dotazníku pro rodiče.

1. Uvedení věku:
2. Pohlaví respondenta:
 - a. žena
 - b. muž
3. Nejvyšší dosažené vzdělání:
 - a. základní vzdělání
 - b. SŠ s výučním listem
 - c. SŠ s maturitou
 - d. vyšší odborné
 - e. úplné VŠ
4. V kolika letech byste dali dítě do školky?
 - a. ve 2 letech
 - b. ve 3 letech
 - c. v předškolním věku (5-6 let, dítě s odkladem školní docházky)
5. Má dítě sourozence (pokud má staršího i mladšího sourozence můžete zaškrtnout obě možnosti)?
 - a. staršího
 - b. mladšího
 - c. je jedináček
6. Přípravujete své dítě na nástup do mateřské školky?
 - a. ano
 - b. ne
7. Jak nejdéle bylo dítě mimo rodinu/od pečující osoby?
 - a. půlku dne
 - b. celý den
 - c. víkend
 - d. týden
 - e. delší dobu, uveďte:
8. Při hře si dítě hrálo (vyberte jednu s možností):
 - a. raději samo

- b. s mladšími kamarády
 - c. se staršími kamarády
 - d. sourozenci
9. Spávalo vaše dítě po obědem?
- a. ano
 - b. ne
10. Učili jste dítě samostatnosti?
- a. ano
 - b. ne
11. Dítě samo dokázalo (pokud ano, můžete zaškrtnout více možností):
- a. obléknout se
 - b. samoobsluha při hygieně (umí si říct, že chce na záchod; umí si umýt ruce atd.)
 - c. jíst lžící
 - d. pít z hrnečku či sklenice
 - e. základní slovíčka (pozdravit, poděkovat, poprosit)
 - f. říct, když něco potřebuje nebo chce
12. Četli jste dítěti před spaním?
- a. ano
 - b. někdy
 - c. ne
 - d. pouštím pohádku na TV, videu či poslech pohádky
 - e. či jiné (doplňte):
13. Bylo vaše dítě zvyklé na dětský kolektiv?
- a. ano, má spoustu kamarádů
 - b. ano, ale straní se
 - c. ne, chce být spíše s dospělými
 - d. ne, nesetkávalo se s ostatními dětmi
14. Přípravovali jste dítě na nástup do MŠ, na to, co ho čeká?
- a. ano
 - b. ne
15. Měli jste obavy z adaptace dítěte?
- a. ano
 - b. ne
16. Vaše obavy z adaptace se týkají toho, že dítě ...? (Pozn. Můžete vybrat více možností.)

- a. není dostatečně připravené
- b. nechce jíst
- c. nechce pít
- d. nespí po obědě
- e. má strach z odloučení od matky/pečující osoby
- f. má strach z mateřské školky
- g. má strach z nenavázání kontaktu s vrstevníky
- h. jiné (doplňte):

17. Nastal ve vašem případě některý z uvedených adaptačních problémů (Lze zaškrtnout i více z uvedených možností)?

- a. dítě nechce od matky
- b. dítě nechce od otce
- c. pláče
- d. nejí
- e. nepije
- f. jiné (doplňte):

18. Pozorovali jste při adaptaci vašeho dítěte některý z uvedených problémů (Je možné zaškrtnout více z uvedených možností)?

- a. pomočování
- b. nespavost
- c. agresivita
- d. nechtělo nic dělat
- e. nemělo žádný problém
- f. jiné (doplňte):